

راهبردهای توسعه اکوتوریسم در مناطق روستایی، مورد مطالعه: دهستان شیوه سر - شهرستان پاوه

محمد رضا رضوانی^۱، منیره محمودی^۲

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۸/۲۰، تاریخ پذیرش: ۹۵/۱۱/۱۷

چکیده

پژوهش حاضر به دنبال شناخت پتانسیل ها و محدودیت های توسعه اکوتوریسم و ارائه راهبرد گردشگری هدفمند و متناسب با مقتضیات منطقه دهستان شیوه سر می باشد. در این راستا با جمع آوری داده های کتابخانه ای و میدانی و تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدید ها در قالب مدل SWOT به معرفی راهبردهایی در جهت توسعه اکوتوریسم دهستان شیوه سر پرداخته است. جامعه آماری تحقیق را سه گروه (مردم محلی، گردشگران و مدیران محلی) تشکیل می دهند که از دو گروه مردم محلی و گردشگران هر کدام ۳۰ نفر و از گروه مدیران محلی ۲۰ نفر همه به عنوان نمونه انتخاب شدند و پس از تکمیل پرسشنامه ها، در قالب مدل SWOT تحلیل صورت گرفت. نتایج حاصل از SWOT نشان داد که اکوتوریسم منطقه دهستان شیوه سر با ۱۴ نقطه قوت، ۱۹ نقطه ضعف داخلی، ۸ فرصت و ۵ تهدید بیرونی مواجه است. همچنین نتایج نشان داد که اکوتوریسم دهستان شیوه سر در مرحله رشد و شناخت قرار دارد، بنابراین استفاده از راهبرد تهاجمی خفیف مناسب است. علاوه بر این می توان گفت منطقه مورد مطالعه دارای پتانسیل ها و توانمندی های بالا برای توسعه اکوتوریسم است که البته وضعیت کنونی گردشگری در آن با قابلیت ها و استعداد های بالقوه آن تناسبی ندارد. با توجه به کمبود زیرساخت ها، امکانات اقامتی و رفاهی و ضعف سرمایه گذاری می توان گفت که این منطقه مستعد سرمایه گذاری بخشهای دولتی و خصوصی و مشارکت مردم محلی برای توسعه اکوتوریسم می باشد. در این راستا ضمن تحلیل و بررسی ساختار وضع موجود، پیشنهاد های کاربردی برای توسعه برنامه ریزی اکوتوریسم منطقه مورد مطالعه ارائه شده است.

کلید واژگان: اکوتوریسم، گردشگری روستایی، برنامه ریزی راهبردی، دهستان شیوه سر، SWOT

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ استاد دانشکده جغرافیا- دانشگاه تهران

^۲ دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

۱. مقدمه

در سالهای اخیر صنعت توریسم و بازتابهای اقتصادی مربوط به آن در شرایط گسترده تری از جهانی سازی دنیای اقتصادی رخ داده است (Sugiyarto&Orther,2003). ضرورت افزایش درآمد های عمومی کشور و کاهش وابستگی اقتصاد کشور به درآمد حاصل از فروش نفت، ایجاب می کند که استفاده از ظرفیتهای زیستی کشور، حفظ منابع طبیعی و صنعت جهانگردی بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد. ارزش مصرفی تنوع زیستی بصورت مستقیم از طریق توریسم انگیزه مهمی را برای حفاظت از تنوع زیستی بخصوص در کشورهای در حال توسعه ایجاد نموده است. از آنجا که ریشه کنی فقر و گرسنگی و ارتقاء فرصتهای اقتصادی و اشتغال در دستور کار اصول توسعه پایدار و اهداف توسعه هزاره می باشد، یکی از نقشهای مهم منابع اکولوژیکی مناطق، استفاده توریستی و کارکرد طبیعت گردی این مناطق است. این منابع که به شکلهای مختلف (ساحل، جنگل، حیوانات و...) وجود دارند، علاوه بر اشتغالزایی مادی، پاسخگوی نیازهای روحی و معنوی گردشگران در زمینه اکوتوریسم خواهد بود (رضایی ورفیعی،۱۳۸۷).

از اواسط دهه ۱۹۸۰، طبیعت گردی ستون اصلی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را تشکیل میدهد (فنل،۱۳۸۵:۱). به همین دلیل سال ۲۰۰۲ میلادی به سال بین المللی اکوتوریسم معرفی گردیده است که این نام گویای اهمیت جهانی اکوتوریسم در ابعاد زیست محیطی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است. اتخاذ این تصمیم از سوی سازمان ملل متحد حاکی از اهمیتی است که این سازمان به توسعه توریسم به عنوان یک نیروی اجتماعی، اقتصادی و ضرورت حفاظت از محیط طبیعی در سطح جهان قائل است (نیازمند،۱۳۸۵:۸). یکی از الگوهای فضایی گردشگری شکل گرفته در عصر پست مدرن گردشگری در طبیعت یا طبیعت گردی است این گونه الگوی فضایی در برگیرنده رویکرد گردشگران به محیط طبیعی با انگیزه های متفاوتی است که گردشگر از سفر به محیط طبیعی مد نظر دارد. گستره

فضایی این گونه الگو، محیط طبیعی به عنوان مثال ساحل، جنگل، کوه، غار و نظیر این هاست (پاپلی یزدی، سقایی،۱۳۸۵:۲۱۶). کشور ایران که می توان آن را کشور چهار فصل نامید، جزو ده کشور برتر جهان در زمینه جاذبه های گردشگری می باشد (فنل، ۲: ۱۳۸۵). همچنین ایران از نظر جاذبه های اکوتوریستی و تنوع اقلیمی جز پنج کشور برتر دنیاست (حاجی پروانه،۱۳۸۷:۱۷). در عمران منطقه ای، به وجود آوردن قطبهای سیاحتی در مناطقی که دارای جاذبه و منابع کافی میباشند، کمک بزرگی به توسعه می نماید. ارزشمند کردن نواحی مستعد گردشگری که از نظر اقتصادی در حال رکود می باشد با ایجاد مشاغل جدید و منابع تکمیلی و ثانوی درآمد، این امکان را میدهد که مهاجرتهای روستایی کاهش یابد(راستی، ۱۳۸۳:۳). محققان اعتقاد دارند که فعالیتهای گردشگری در صورت رعایت ۶ اصل زیر مصادیق اکوتوریسم را می یابند: ۱- التزام به انجام فعالیتهای که کمترین پیامد منفی زیست محیطی را داشته باشد ۲- زمینه سازی برای افزایش آگاهی درک طبیعت و ویژگیهای فرهنگی که باعث می شود ۳- بازدیدکنندگان نسبت به حفظ منابع طبیعی و خصوصیات فرهنگی احساس بیشتری نمایند ۴- مشارکت در حفظ مدیریت مناطقی که به طور قانونی مورد حفاظت قرار می گیرند و سایر منابع طبیعی ۵- تقویت مشارکت جوامع محلی در فرایند تصمیم گیری مربوط به تعیین نوع و میزان فعالیتهای گردشگری ۶- ایجاد منافع مستقیم و درآمدهای مکمل برای جوامع محلی نسبت به ارزشهای طبیعی محیط زندگی آنها ۷- آموزش جوامع محلی نسبت به ارزشهای طبیعی زندگی آنها (جمالزاده فلاح، ۱۳۸۲:۱۸).

دهستان شیوه سر، یکی از دهستان های بخش باینگان واقع در شهرستان پاوه در استان کرمانشاه می باشد. این دهستان شامل: شهر بانه وره و روستاهای اریت، بله ای، ساتیاری، لاران علیا، لاران سفلی، مزیدی، میرعبدلی زرین چیا، میوان می باشد و جاذبه های طبیعی، فرهنگی و تاریخی فراوانی دارد. منطقه مورد مطالعه با دارا بودن جاذبه های طبیعی فراوان و

مصطلح در زبان فارسی به صورت گردشگری ترجمه شده است. ریشه این واژه از اصطلاح *Tornus* یونانی و لاتین گرفته شده که یکی از معانی آن گردش کردن و یا گشتن است و با پسوند *Isim* به صورت اسم مصدر گردشگری درآمده است (ارمغان، ۱۳۸۶: ۱).

واژه «توریسم» از دو بخش ترکیب یافته است: «تور» به معنای سفر، گشت، مسافرت، سیاحت و «ایسم» پسوندی که اشاره به مکتب یا اندیشه ای فلسفی، مذهبی، سیاسی، ادبی، و غیره دارد. بنابراین، توریسم یعنی مکتبی که پایه فکری آن سیاحت و گردشگری است (کاظمی، ۱۳۸۶: ۱۴). در مارس ۱۹۹۳، کمیسیون آمار ملل متحد، تعریف ارائه شده از جهانگردی را پذیرفت، بر اساس این تعریف، گردشگری عبارت است از «مجموعه فعالیت های افرادی که به مکان های خارج از محل زندگی و کار خود به قصد استراحت و انجام امور دیگر مسافرت می کنند و بیش از یک سال متوالی در آن مکان ها نمی مانند (داس ویل، ۱۳۸۴: ۱۹)».

گردشگری روستایی

در یک مفهوم کلی می توان گردشگری روستایی را «فعالیت گردشگری در محیط روستا» دانست؛ یا در یک حوزه کاربردی وسیع تر آن را «فعالیت های گردشگری در حوزه غیر شهری که فعالیت انسانی (اقتصاد وابسته به زمین) مخصوصا کشاورزی در آن جریان است» تعریف نمود. با در نظر گرفتن محیط روستا و پیرامونش گردشگری روستایی را می توان این گونه تعریف کرد: گردشگری روستایی عبارت است از فعالیت ها و گونه های مختلف گردشگری در محیط های مختلف روستایی و پیرامون آنها که در بر دارنده آثاری (مثبت/ منفی) برای محیط زیست روستا (انسان/ طبیعت) است (سقای، ۱۳۸۲: ۴۳). در این میان شرایط طبیعی، مورفولوژیکی، عناصر اقلیمی همراه با ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محیط روستا اشکال گوناگون و متنوعی از روستاها را به وجود می آورند که هر کدام به لحاظ فیزیکی، تیپ معماری، نوع مسکن، الگوی سکونت، نوع معیشت، آداب و رسوم و سنت ها از یکدیگر متمایز هستند. این وجه تمایز و

منابع کافی، امکانات مناسبی برای این بعد توسعه را داراست، اما متأسفانه به علت مشکلات مختلف از جمله عدم آشنایی با صنعت گردشگری، مشکلات اقامتی، مشکلات مربوط به رفت و آمد و کمبود سرمایه برای توسعه و تجهیز امکانات و اجرای پروژه های ارزشمند سازی جاذبه ها، تعداد مراکز تصمیم گیری در استان و عدم توجه به تبلیغات و در نتیجه عدم شناخت مراکز سیاحتی و توریستی تاکنون این جاذبه های طبیعی نتوانسته آن طور که باید در امر توسعه ی اکوتوریسم و در نتیجه توسعه منطقه ای مؤثر واقع شود. شناسایی و معرفی این جاذبه های طبیعی و گردشگری در ناحیه گامی در جهت توسعه اکوتوریسم و در نهایت دستیابی به توسعه پایدار خواهد بود (همان، ۱۳۸۳: ۵). بیشتر جمعیت این دهستان در شهر بانه وره که روستایی است که در سال ۱۳۹۰ تبدیل به شهر شده است و هنوز کاملاً سیمای روستا بر آن حاکم است زندگی می کنند. اکثر مردم این شهر قبلاً به فعالیت دامداری مشغول بوده اند ولی با تغییر موقعیت روستا به شهر تقریباً از تمام مشکلات شهرهای تازه تاسیس کشور از قبیل نرخ رشد جمعیتی بالا، نرخ بیکاری بالا، مهاجرت، نبود منابع درآمد متنوع و اشتغال زایی در رنج است و در روستاهای دیگر این دهستان نیز همین شرایط حاکم است. بیکاری و مهاجرت جوانان مهمترین معضل در منطقه می باشد. از یک طرف اقتصاد دامداری در نواحی روستایی اطراف و خود شهر بانه وره به تنهایی جوابگوی تمامی نیازهای قشر جوان جامعه نمی تواند باشد و از طرف دیگر مورد توجه قرار نگرفتن گردشگری و عدم توسعه آن، منطقه نتوانسته است شاهد تغییر و تحول مهمی در زمینه حل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در درون خود باشد. این تحقیق نیز به دنبال بررسی پتانسیل های گردشگری دهستان شیوه سر و محدودیت های آن و ارائه راهکارهای برای این محدودیت ها می باشد.

۲. مبانی نظری

گردشگری معادل واژه ی «Tourism» در زبان های انگلیسی، فرانسه و آلمانی است که به صورت

وجوه مختلف روستا خود خالق جاذبه هایی است که گردشگران روستایی را به بازدید از این مناطق علاقمند و آنها را هرز گاهی به مسافرت به این مناطق وا میدارد (رضوانی، ۱۳۷۴: ۱۰۵). گردشگری روستایی موجب رشد اقتصادی، ایجاد تنوع و ثبات در اشتغال، پویایی تجارت و صنایع، گسترش فرصت های برای رشد درآمد به صورت فعالیت های چندگانه، ایجاد بازارهای جدید برای محصولات کشاورزی و گسترش مبنای یک اقتصاد منطقه ای می شود. یکی از مهمترین ویژگی های اقتصاد گردشگری روستایی، موجب رغبت بخش خصوصی در سرمایه گذاری به علت کوچک بودن و تنوع و ساده بودن طرح هاست. به طور کلی گردشگری روستایی از دو جنبه اهمیت دارد: یکی به عنوان یک فعالیت گسترده جهانی و دیگر از نظر تاکید آن بر سیاست های توسعه منطقه ای و محلی (رحیمی، ۱۳۸۱؛ به نقل از رضوانی، ۱۳۸۷: ۲۶).

اکوتوریسم

پیرامون واژه اکوتوریسم و سابقه کاربرد آن، اظهارنظرهای متفاوتی صورت گرفته است. برخی از صاحب نظران، سابقه کاربرد چنین واژه ای را اواخر دهه ۱۹۷۰ م و برخی دیگر اواخر دهه ۱۹۸۰ م ذکر کرده اند. اما در متون مرتبط «سبالیوس لاسکورین» به عنوان نخستین کسی آمده که این واژه را به کار برده است. برابر تعریف او، اکوتوریسم مسافرتی است که به منظور مطالعه، تحسین، ستایش و کسب لذت از سیمای طبیعی و مشاهده گیاهان و جانوران و آشنایی با ویژگی های فرهنگی جوامع محلی در گذشته و حال صورت می گیرد. برخی سابقه کاربرد واژه اکوتوریسم را به زمانی دورتر و به «هتزر» نسبت داده اند و معتقدند که او این واژه را در دهه ۱۹۶۰ م برای تشریح روابط متقابل گردشگری و محیط زیست و ویژگی های فرهنگی به کار برده است.

اکوتوریسم یک واژه و مفهوم نسبتاً جدید است که از کلمه یونانی Oikos گرفته شده است که به معنی خانه است و اولین بار در سال ۱۹۹۶ توسط هکتور سیالوس لاسکورین مشاور مخصوص بوم گردی در سازمان حفاظت جهانی (IUCN) مطرح گردید

(بهرامی و همکاران: ۱۳۸). اکوتوریسم نوعی توریسم است که ضمن حفاظت از منابع طبیعی، رفاه و آسایش ورزش های اجتماعی مردم محلی را نیز حفظ می کند. همچنین مجمع طبیعت گردی در سال ۱۹۹۱ اکوتوریسم را اینگونه تعریف کرد که: سفر مسئولانه به نواحی و عرضه های طبیعی با رویکرد حفاظت از محیط زیست و حمایت از رفاه مردم محلی است (همان منبع، ۳۵). اکوتوریست ها بسته به انگیزه سفر خود دو گروه سنی را شامل می شوند، گروهی که از طبیعت گردی به دنبال ماجراجویی، دیدار از سرزمین های بکر و فعالیت های ورزشی هستند که سنی کمتر از ۴۰ سال دارند گروه دوم با هدف لذت بردن از طبیعت به تفریح و سرگرمی و دیدار از حیات وحش به مسافرت می روند و در محدوده سنی ۳۵ تا ۴۵ سال قرار دارند (رضوانی، ۱۳۸۰: ۲۴). اکوتوریسم را نوعی گردشگری مسئولانه به نواحی طبیعی تلقی می کنند که همراه با حفاظت از طبیعت و افزایش رفاه مردم محلی می باشد (Blang, Mehta, ۲۰۰۶، ۲۳۳). در حقیقت اکوتوریسم عبارت است از گردشگری با هدف مشاهده و مطالعه طبیعت بکر، حیات وحش و فرهنگ های مختلف و نیز رسیدن به آرامش در محیط طبیعی (اکبری، بمانیان، ۱۳۸۷: ۱۳۴). به دنبال ورود اکوتوریست به یک منطقه، اثرات بسیاری بر محیط پیرامونی گذاشته می شود. یکی از مهمترین نتایج آن ایجاد اشتغال برای ساکنان بومی منطقه و کسب درآمد برای آنان است که از این طریق آنان ترغیب به حفظ محیط زیست، آداب و رسوم و آنچه برای گردشگران جذاب می باشد، می شوند. به این طریق اکوتوریسم می تواند در حفظ و پایداری محیط زیست طبیعی و انسانی تاثیر گذار باشد. البته اکوتوریسم می تواند تاثیرات منفی را نیز در پی داشته باشد که باید با ملاحظات و برنامه ریزی درست از آن پرهیز کرد. توجه به اصول و قوانین اکوتوریسم و همچنین علاقمندی به طبیعت و حفظ محیط پیرامونی باعث تداوم و بقای گنجینه ها و میراث های طبیعی و انسانی خواهد شد و توسعه پایدار را در پی خواهد داشت. گردشگری ضمن پاسخ به نیاز های نسل آتی را نیز مورد توجه قرار می دهد و سبب بهبود فرصت های

اقتصادی مستلزم مطالعات جامع برای دستیابی به یک برنامه مدون و تعیین سیاست های اصولی در توسعه سازگار با محیط زیست است (طاهره اردکانی، ۱۳۸۶: ۶۸). پس به طور کلی در سطوح کلان اکوتوریسم پایدار دو بخش بسیار مهم را به همراه خواهد داشت (میرسنجری ۱۳۸۵: ۴-۶).

الف- ارتقاء و افزایش حفاظت از اکوتوریسم (بوم سازه) طبیعی

ب- حمایت از اقتصاد بومی و محلی

پس توسعه چنین صنعتی، مزایا و درآمدهایی را به ارمغان می آورد که می توان در توسعه سایر بخش های اقتصادی چون جنگلداری، کشاورزی و غیره بکار رود و تاثیرات سوئی را نیز به دنبال دارد که باید برای ممانعت از آنها برنامه ریزی منسجم صورت گیرد (Inskip, E. 1990, 15-25).

تعریف و مفهوم برنامه ریزی راهبردی و

برنامه ریزی گردشگری

برنامه ریزی راهبردی به عنوان علم و هنر صورت بندی، تصمیم گیری و اجرای تصمیم در راستای تحقق اهداف مورد نظر، در واقع فرایندی است که مدیران به وسیله آن، وظیفه یا ماموریت اصلی سازمان را ترسیم می کنند و ابزاری را که برای رسیدن به این ماموریت لازم است، فراهم می سازند (مرادی حسینی، ۱۳۸۴: ۱۰). بودجه ای که در دنیا به مسافرت و تفریح اختصاص می یابد سه برابر بودجه ای است که صرف امور دفاعی می شود و آمارها بیانگر جایگاه خاص این صنعت در استراتژی های توسعه کشورهای مختلف جهان می باشد. گردشگری به سیر صعودی خود ادامه می دهد و ضرورت نگرش نظام مند به این صنعت و بهره گیری از روشهای علمی و مناسب مدیریت آن بیش از هر زمان دیگری احساس می شود (هال و جنکینز، ۱۳۸۲: ۹ و ۱۱). برنامه ریزی به عنوان یک ابزار علمی به دست اندرکاران گردشگری کمک می کند تا در این فرایند پیوسته و علمی، بهترین مسیر راهکار توسعه گردشگری در این منطقه را مشخص نموده و این توسعه را در مسیر توسعه سایر بخشهای اقتصادی قرار دهند. نکته قابل توجه در

موجود برای نسل های بعدی می شود.

در واقع اکوتوریسم تنها نوعی از گردشگری نیست که طبیعت را در نظر می گیرد، بلکه نیاز به سیستم جدیدی برای الگوهای رفتاری و اخلاقی گردشگری را مطرح می کند. اکوتوریسم به عنوان نوعی از گردشگری معرفی شده که تخریب کننده سرمایه های طبیعی و فرهنگی نبوده و برای منطقه ای که گردشگری در آن توسعه می یابد، فواید و منافع به بار می آورد و به مفهوم ایده آل، باید عامل آموزشی نیز در خود داشته باشد؛ از این رو اکوتوریسم واجد چهار ویژگی مشخص و بارز است که عبارتند از:

- سفر به یک منطقه طبیعی؛
- سفری حامی حفاظت از تنوع زیستی؛
- سفری سودمند برای جوامع میزبان محلی؛
- سفری رهنمون به درک و فهم عمیق از طبیعت و محیط زیست (شاهنده، ۱۳۸۰: ۴۹).

اثرات اکوتوریسم

اکوتوریسم یکی از راه های کلیدی برای حفاظت موفقیت آمیز تنوع زیستی همراه با بهره وری اصولی تفرجی منابع طبیعی محسوب می شود. مسلماً هیچ شکل دیگری از فعالیت های اقتصادی در داشتن زیر بخش های متنوع در ایجاد فرصت شغلی قابل مقایسه با اکوتوریسم نمی باشد (شریفی، ۱۳۸۴: ۲۳۱). فعالیت های اکوتوریسم در هر منطقه ای می تواند به عنوان مکانیسم مالی برای خود گردانی این مناطق و به طریق اولی وسیله ای برای حفاظت از آنها باشد. اکوتوریسم می تواند برای مردم محلی گزینه اقتصادی با ارزشی به شمار آید. امتیاز دیگر اکوتوریسم مشارکت مردم محلی به عنوان عوامل اجرایی موثر در حفاظت از منابع طبیعی است و چون رفاه و تداول تلاش اقتصادی آنها وابسته به حفظ کیفیت محیط زیست است از هیچ گونه تلاش در حفاظت از آن دریغ نخواهند کرد. با این وجود فعالیت های گردشگری صرفاً نباید معطوف به اهداف اقتصادی باشد و حفظ و نگهداری منابع تفرجی نیز از اهداف اساسی این فعالیت محسوب می شود. استفاده پایدار از صنعت توریسم به عنوان یکی از منابع مالی در چرخه

برنامه‌ریزی گردشگری، پویا بودن این فرایند می باشد، بدین مفهوم که برنامه‌ریزی هیچگاه متوقف نگشته و با تغییر شرایط و حصول اطلاعات جدید، نیازمند بازنگری و اصلاح مستمر است.

۳. پیشینه تحقیق

تاکنون در مورد گردشگری به طور عام و اکوتوریسم و زیر شاخه ی آن گردشگری روستایی به طور خاص منابع مختلفی تالیف شده است، که در زیر به چند تحقیق داخلی و خارجی اشاره می‌شود. با توجه به مطالبی که در تحقیقات خارجی بیان شده است نکاتی قابل ذکر است که تا حدودی در مطالعات داخلی نیز مورد توجه قرار گرفته شده است و باید بیشتر نیز به آنها توجه شود چون مسلما در مسیر توسعه اکوتوریسم مناطق گردشگری با اهمیت هستند از جمله: به دلیل شکنندگی مناطق توریستی استفاده

از کمک های مالی سازمان های غیر دولتی و اسپانسرها ضروری به نظر میرسد، توسعه اکوتوریسم مناطق روستایی استراتژی برای توسعه جامعه محلی و تثبیت فرهنگ و آداب و رسوم روستایی منطقه به منظور اشتغال زایی و ارز آوری برای ساکنین محلی و گسترش فرهنگ بومی، حفاظت از چشم اندازهای طبیعی منطقه مورد مطالعه و درنهایت اکوتوریسم مدیریت یافته و مبتنی بر برنامه ریزی نه تنها تهدیدی برای این مناطق به شمار نمی رود بلکه به حفظ بهتر این مناطق کمک شایانی میکند. با توجه به تمامی این نکات نویسنده سعی کرده است ضمن استفاده از مدل SWOT این نکات کلیدی را نیز در تمامی مراحل کار مد نظر داشته باشد.

جدول (۱). خلاصه‌ای از پژوهش‌های صورت گرفته

پدید آورنده	عنوان پژوهش	خلاصه
Guy Delaunay, Equatere ۲۰۰۳	امکان سنجی توسعه اکوتوریسم در منطقه مرغاب (پامیر شرقی تاجیکستان)	این گزارش به طور عمده بر تشخیص امکان سنجی اکوتوریسم تمرکز دارد. نتایج نشان میدهد که تجزیه تحلیل منابع انسانی و فیزیکی مورد نیاز در منطقه و چگونگی به روزه رسانی این منابع، ساختار انجمن را قادر به افزایش فعالیت های اکوتوریسم در منطقه می سازد. همچنین اینکه ساختار نامناسب، نابودی منابع مورد انتظار با توجه به شکنندگی این نواحی را در پی خواهد داشت و برای جلوگیری از این امر کمک های مالی توسط سازمان های غیر دولتی اسپانسر ها ضروری است. روش کار این مطالعه شامل تحلیل وضعیت موجود گردشگری، تجزیه و تحلیل های مالی و ارائه استراتژی های سرمایه گذاری براساس مدل SWOT می باشد.
Sharee bauld ۲۰۰۵	امکان سنجی توسعه اکوتوریسم باونگ پرک لیوو در زمینه محدوده پرندگان با اهمیت (کامبوج)	هدف اصلی این پروژه به کار گیری اکوتوریسم به عنوان یک استراتژی برای جامعه محلی مورد نظر است. روش این پژوهش توصیفی و تحلیل بوده و از مدل SWOT برای شناسایی نقاط قوت و ضعف و تدوین استراتژی توسعه استفاده شده است.
Mikcey mama ۲۰۰۸	مطالعه امکان سنجی برای توسعه اکوتوریسم اطراف عار ماکوما و تثبیت فرهنگ روستایی در ماکوکسی (شیلی)	این مطالعه به بررسی نقش اکوتوریسم در حفاظت از چشم اندازهای طبیعی منطقه مورد مطالعه پرداخته و آن را به عنوان یک راهکار برای حفظ اکوسیستم های طبیعی و همچنین تثبیت فرهنگ و آداب و رسوم روستایی منطقه به منظور اشتغال زایی و ارز آوری برای ساکنین محلی و گسترش فرهنگ بومی معرفی می کند. شناخت ظرفیت های گردشگری و تدوین استراتژی توسعه روش کار با مدل SWOT می باشد.
Abhesheik behl ۲۰۰۹	امکان سنجی اکوتوریسم در مناطق حفاظت شده مطالعه موردی کنیا	نقش اکوتوریسم در مناطق حفاظت شده را مورد ارزیابی قرار داده و نتیجه حاصل نشان داده است که اکوتوریسم مدیریت یافته و مبتنی بر برنامه ریزی نه تنها تهدیدی برای این مناطق به شمار نمی رود بلکه به حفاظت بهتر این مناطق کمک شایانی می کند. روش این مطالعه توصیفی تحلیلی بوده و شناخت ظرفیت های موجود و تحلیل قوانین مربوط به مناطق حفاظت شده مورد توجه بوده است.

ادامه جدول (۱)

پدید آورندگان	عنوان پژوهش	خلاصه پژوهش
نظریان و همکاران ۱۳۸۵	امکان سنجی توسعه اکوتوریسم در شهرستان اردبیل	علاوه بر شناسایی و معرفی جاذبه های طبیعی و تاریخی این شهرستان مطالعه بررسی وضعیت موجود وامکانات گردشگری آن، زمینه های حضور بخش خصوصی در فعالیت گردشگری این شهرستان را تعیین کرده و پیشنهاداتی در زمینه رونق گردشگری آن ارائه داده اند. روش انجام این پژوهش توصیفی تحلیلی می باشد.
شریفی ۱۳۸۶	مطالعه و شناسایی پتانسیل ایجاد مناطق گردشگری در شهرستان تکاب با استفاده از GIS	شناسایی و امکان سنجی جاذبه های محیطی محدوده مورد نظر را با به کار گیری مدل اکوتوریسم در جهت گسترش اکوتوریسم و بهره برداری بهتر از آن مدل توان اکولوژیکی به منظور تعیین پهنه های مناسب مورد استفاده قرار گرفته است.
محمدی ده چشمه ۱۳۸۷	امکان سنجی توانمندی های اکوتوریسم استان چهارمحال و بختیاری به روش SWOT	ظرفیت های بالقوه این استان را با رویکرد توسعه فعالیت های اکوتوریسم مورد مطالعه و بررسی قرار داده و عوامل درونی و محیطی تاثیر گذار در روند توسعه این فعالیت را تعیین کرده اند. روش تحقیق با استفاده از مدل برنامه ریزی راهبردی SWOT می باشد.
نوروزی، محمد باقر ۱۳۸۸	امکان سنجی جاذبه های دره توتیا از توابع شهرستان ملایر با هدف تبدیل آن به یک سایت اکوتوریسم	شناسایی توان و قابلیت های گردشگری منطقه و معرفی جاذبه های آن به منظور دخالت دادن امکانات بالقوه آن در برنامه ریزی های توسعه پایدار برای منطقه ملایر هدف اصلی این تحقیق بوده است، تکنیک تحلیل محتوا و مطالعه میدانی روش کار این مقاله است.
نجفی کانی و همکاران ۱۳۸۸	امکان سنجی توسعه اکوتوریسم در مناطق روستایی با استفاده از مدل SWOT شهرستان آمل	ضمن شناخت قابلیت های بالقوه و بالفعل اکوتوریسم شهرستان آمل و برنامه ریزی برای بهره برداری بهینه از آن، موثرترین عامل محیطی با چشم اندازهای طبیعی در توسعه اکوتوریسم مناطق روستایی این شهرستان را تعیین کرده و راهبرد های جهت توسعه اکوتوریسم این شهرستان پیشنهاد کرده اند. روش به کار رفته در این مقاله ماتریس SWOT به منظور ارائه استراتژی های توسعه اکوتوریسم در منطقه است.
رحمانی و همکاران ۱۳۸۹	امکان سنجی توسعه پایدار گردشگری در شهرستان ملایر با استفاده از مدل SWOT	شناخت عوامل و زمینه های قدرت، ضعف، فرصت و تهدید موثر بر توسعه پایدار گردشگری شهری ملایر و همچنین تبیین الگوی مناسب جهت توسعه پایدار گردشگری شهری ملایر براساس روش تحلیلی SWOT مبنای اصلی تحقیق بوده است.
نور بخش، سیده فاطمه ۱۳۸۹	امکان سنجی توسعه اکوتوریسم در منطقه مرتجاب با تاکید بر اشکال ژئومورفولوژی	مطالعه و ارزیابی جامع توانمندی ها و امکان سنجی توسعه اکوتوریسم این منطقه پرداخته و مستعد ترین پهنه برای تمرکز تاسیسات گردشگری و چشم انداز ژئوتوریستی منطقه مورد بررسی زمینه انجام این مطالعه بوده است. روش تحقیق این پایان نامه بر مبنای مدل تحلیل سلسله مراتبی (AHP) و مدل SWOT بوده است.
غضنفر پور و همکاران ۱۳۹۲	با عنوان بررسی قابلیت ها و تنگناهای توسعه گردشگری «مطالعه موردی: دهستان خیر- شهرستان بافت»	این تحقیق نشان می دهد این منطقه علیرغم پتانسیل های بالا، محدودیت های زیر ساختی فراوانی روبه روست.

۴. روش پژوهش

پژوهش حاضر با استفاده از روش شناسی توصیفی- تحلیلی و به شیوه ی پیمایشی انجام شده است. همچنین در پژوهش حاضر روش جمع آوری اطلاعات، اسنادی به صورت مراجعه و فیش برداری از مدارک و اسناد کتابخانه ای و همچنین در مطالعات میدانی از روش مشاهده ی مستقیم، مصاحبه، تهیه ی عکس و فیلم و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش

راهبردی SWOT و نرم افزارهای SPSS و EXCEL استفاده شده است. جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق را سه گروه تشکیل می دهند که عبارتند از: مردم محلی منطقه دهستان شیوه سر در ۹ روستا و یک نقطه شهری شهر بانه وره، مسئولان دستگاه ها و نهادهای مرتبط با اکوتوریسم منطقه و گردشگرانی که به این منطقه مسافرت می کنند. دهستان شیوه سر دارای ۹ روستا و یک نقطه شهری است که با توجه به

جاذبه ها و پتانسیل ها و موقعیت جغرافیای آنها انتخاب گردیدند. تعداد خانوارهای این دهستان ۱۴۵۵ خانوار بوده که چون بحث آزمون فرضیه نیست و صرفا جهت امتیاز دهی به نقاط قوت و ضعف و تهدید و فرصت و در نهایت تعیین راهبرد مطرح می باشد تعداد (۳۰) خانوار به عنوان نمونه آماری جامعه محلی انتخاب شده اند. با مصاحبه و پرسش از مسئولین تعداد گردشگران حدود ۷۵۰ نفر برآورد شده که در قالب روش نمونه گیری تصادفی تعداد ۳۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب و پرسشنامه مربوطه را تکمیل نمودند؛ و در مورد مسئولان، به علت اینکه تعداد آنها کم بود، از همگی آنها به تعداد ۲۰ نفر پرسشنامه تکمیل گردید. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و ارائه الگوی راهبردی توسعه گردشگری روستایی، از روش تحلیلی SWOT استفاده شده است که در ابتدا با سنجش محیط داخلی و محیط خارجی ناحیه، فهرستی از نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها شناسایی شدند. سپس به وسیله نظرخواهی از مردم، گردشگران و مسئولان امر و وزن دهی به هر کدام از این مسائل و محاسبه و تحلیل آنها، اولویت ها مشخص شد که برای برطرف کردن یا کاهش نقاط ضعف و تهدیدها و تقویت و بهبود نقاط قوت و فرصت های موجود در ارتباط با گسترش گردشگری در دهستان شیوه سر، با توجه وابسته به نوع، تنوع و ماهیت تغییرات موجود در محیط، می توان ترکیبی از مدل های برنامه ریزی راهبردی را به کار برد. در نهایت (براساس فرایند و محتوا) راهبردهای مناسبی ارائه شده است.

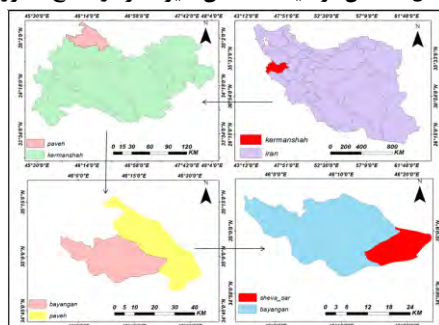
معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان پاره در ۱۲۰ کیلومتری شمال غربی استان کرمانشاه واقع گردیده، که از شمال و شمال شرقی به استان کردستان و از جنوب و جنوب غربی به شهرستان جوانرود و از غرب و قسمتی از شمال غربی به کشور عراق محدود می باشد و در ۳۵ درجه و دو دقیقه تا ۳۵ درجه و سه دقیقه عرض شمالی و ۴۶ درجه و ۲۱ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۲۳ دقیقه طول شرقی در ارتفاع متوسط ۱۶۰۰ متری از سطح دریا

قرار گرفته است این شهرستان با وسعتی حدود ۱۲۶۰ کیلومترمربع شامل سه بخش، پنج دهستان و حدود ۶۳ آبادی می باشد. بخشهای مختلف آن عبارتند از بخش باینگان شامل دهستان شیوه سر، ماکوان، بخش نوسود شامل دهستانهای سیروان، شرام و بخش مرکزی که شامل دهستانهای شمشیر، هولی و می باشد (مرکز آمار ایران، سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۰).

محدوده مطالعاتی منطقه دهستان شیوه سر یک محدوده کاملا کوهستانی است که شامل کوه های مرتفع، کوهپایه و فلات وسیع می باشد. از نظر اقلیم در دو گروه سرد و خشک در ارتفاعات و سر و نیمه خشک در دشت می توان تقسیم بندی کرد که حوزه های پرآب و متعددی را در خود جا می دهد. وضعیت کلی پوشش گیاهی منطقه متنوع، بومی و دارویی بوده (دوره رویش آنها به علت کوهستانی بودن کوتاه می باشد). به طور کلی زیستگاه جانوران و پرندگان منطقه از تنوع بالایی برخوردار است. عرصه های باز و وسیع منطقه عاری از هر گونه آلودگی، دست نخورده و بکر می باشد. شغل اصلی اهالی دامداری، و باغ داری و تا حدودی سقز چینی است. منطقه دارای جاذبه های طبیعی فراوانی می باشد که یکی از اصلی ترین جاذبه های منطقه که هم انسانی و هم طبیعی می باشد منطقه بیلاقی میگوهر و غار سنگی دست ساز حسین کوه کن می باشد. شبکه دسترسی هر آبادی اکثرا آسفالت می باشد و در تعدادی از روستاها خانه بهداشت وجود دارد. همچنین دهستان شیوه سر داراری کوه های نسبتا مرتفع همراه با دره های زیبا (صخره ای یا مرتفعی) و دارای حیات وحش بسیار غنی و جالب و گیاهان بومی می باشد.

شکل (۱) نقش موقعیت دهستان شیوه سر در سطح کشور

۵. یافته‌های تحقیق

با توجه به اینکه موفقیت هر پروژه در شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها می‌باشد برنامه ریز وقتی اطلاع کافی از پتانسیل‌ها، امکانات و محدودیت‌های منطقه مورد مطالعه نداشته باشد قادر با ارائه برنامه جامعی نخواهد بود. در زمینه اکونوریسم برنامه ریزی برای توسعه متوازن آن منوط به شناسایی و در نظر گرفتن این نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها می‌باشد که بیشتر به صورت عوامل درونی (قوت و ضعف) و عوامل بیرونی (فرصت‌ها و تهدیدها) مد نظر برنامه ریزان می‌باشد که در زیر با توجه به منابع نظریه تحقیق و مطالعات میدانی به عمل آمده به منظور ارائه راهبردها و راهکارهای توسعه گردشگری و طبیعت گردی به کمک تکنیک SWOT، ظرفیت‌ها و محدودیت‌های طبیعت گردی

در منطقه مطالعه شده مشخص و پاسخ‌های علمی و راهکارهایی برای توسعه گردشگری و طبیعت گردی ارائه شد.

عوامل داخلی

شامل تجزیه و تحلیل خرد و کنکاش از مسائل درون ناحیه‌ای، جاذبه‌ها، امکانات و خدمات موجود از نظر اقتصادی، اجتماعی و محیطی، برای نیل به اهداف است. در واقع هدف از این مرحله تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید درون ناحیه برای گسترش و توسعه‌ی گردشگری است. بنابراین با توجه به مطالب فوق، در پژوهش این موارد بررسی و ارزیابی شدند و نکات کلیدی و مسائل اصلی درون ناحیه در غالب ۱۴ نقطه‌ی قوت داخلی و ۱۹ نقطه‌ی ضعف بیان شده است.

جدول (۲). نقاط ضعف توسعه اکونوریسم در منطقه

نقاط قوت	دیدگاه خانوارهای روستایی				دیدگاه کارشناسان				دیدگاه گردشگران			
	ضرب اولیه	ضرب ثانویه	رتبه	ضرب نهایی	ضرب اولیه	ضرب ثانویه	رتبه	ضرب نهایی	ضرب اولیه	ضرب ثانویه	رتبه	ضرب نهایی
۱) آگاهی مردم نسبت به محل زندگی خود	۰.۱۰	۰.۱۰	۱.۰۰	۰.۰۷	۰.۰۷	۱.۰۰	۰.۰۷	۰.۰۷	۰.۰۶	۰.۰۶	۱.۰۰	۰.۰۶
۲) وجود امنیت در منطقه دهستان شیوه سر	۰.۰۶	۰.۰۶	۳.۰۰	۰.۱۸	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۴	۰.۲۴	۰.۲۳	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۳
۳) روح آداب و رسوم سنتی و محلی	۰.۰۹	۰.۰۹	۳.۰۰	۰.۲۷	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۳	۰.۲۳	۰.۲۱	۰.۰۷	۳.۰۰	۰.۲۱
۴) وجود فضاهای تفریحی و اکونوریستی	۰.۱۰	۰.۱۰	۴.۰۰	۰.۴۰	۰.۰۸	۴.۰۰	۰.۳۱	۰.۳۱	۰.۲۸	۰.۰۷	۴.۰۰	۰.۲۸
۵) چشم اندازهای زیبا و منحصر به فرد به همراه فضاهای سبز و باغات	۰.۰۶	۰.۰۶	۳.۰۰	۰.۱۷	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۴	۰.۲۴	۰.۲۳	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۳
۶) وجود محیط آرام ویی سر و صدا	۰.۰۵	۰.۰۵	۳.۰۰	۰.۱۳	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۵	۰.۲۵	۰.۲۳	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۳
۷) آب و هوای معتدل از اواسط بهار تا اواخر پاییز	۰.۰۷	۰.۰۷	۲.۰۰	۰.۱۴	۰.۰۸	۲.۰۰	۰.۱۶	۰.۱۶	۰.۱۴	۰.۰۷	۲.۰۰	۰.۱۴
۸) بارز بودن خدمات گردشگر پذیری و مهمان نوازی در میان ساکنان منطقه (نگرش مثبت مردم به گردشگری)	۰.۰۵	۰.۰۵	۴.۰۰	۰.۲۰	۰.۰۸	۴.۰۰	۰.۳۱	۰.۳۱	۰.۳۱	۰.۰۸	۴.۰۰	۰.۳۱
۹) وجود ارتفاعات و قله مرتفع جهت انجام ورزشها و تفریحاتی از قبیل کوهنوردی و راهپیمایی و ...	۰.۰۵	۰.۰۵	۳.۰۰	۰.۱۵	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۳	۰.۲۳	۰.۲۱	۰.۰۷	۳.۰۰	۰.۲۱
۱۰) روستاهای بکر با پوشش، گویش و آیین‌های محلی	۰.۱۰	۰.۱۰	۳.۰۰	۰.۳۰	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۴	۰.۲۴	۰.۲۲	۰.۰۷	۳.۰۰	۰.۲۲
۱۱) وجود جلوه‌های از زندگی عشایری در منطقه	۰.۰۵	۰.۰۵	۳.۰۰	۰.۱۴	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۳	۰.۲۳	۰.۲۳	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۳
۱۲) عرضه‌ی گیاهان خوراکی و دارویی، لبنیات از گاو، بز و گوسفند توسط مردم روستاهای منطقه	۰.۰۵	۰.۰۵	۳.۰۰	۰.۱۵	۰.۰۸	۳.۰۰	۰.۲۳	۰.۲۳	۰.۲۲	۰.۰۷	۳.۰۰	۰.۲۲
۱۳) وجود پهنه‌های زیستی و جانوری	۰.۰۹	۰.۰۹	۲.۰۰	۰.۱۸	۰.۰۷	۲.۰۰	۰.۱۴	۰.۱۴	۰.۱۲	۰.۰۶	۲.۰۰	۰.۱۲
۱۴) وجود احساس تعلق خاطر مردم منطقه به موطن اصلی	۰.۰۹	۰.۰۹	۲.۰۰	۰.۱۸	۰.۰۶	۲.۰۰	۰.۱۳	۰.۱۳	۰.۱۴	۰.۰۷	۲.۰۰	۰.۱۴
جمع	۱.۰۰	۱.۰۰	۳۹.۰۰	۲.۷۱	۱.۰۰	۳۸.۰۰	۲.۹۴	۲.۹۴	۲.۸۴	۱.۰۰	۳۹.۰۰	۲.۸۴

جدول (۳). نقاط ضعف توسعه اکوتوریسم در منطقه

نقاط ضعف	دیدگاه خانوارهای روستایی			دیدگاه کارشناسان			دیدگاه گردشگران		
	ضرب اولیه	رتبه	ضرب ثانویه	ضرب اولیه	رتبه	ضرب ثانویه	ضرب اولیه	رتبه	ضرب ثانویه
۱) کمبود وضعف مراکز اقامتی متنوع با درجه های متفاوت برای اسکان گردشگران	۱۴۱.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶	۱۳۶.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶	۸۴.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵
۲) اقامت کم گردشگران در منطقه	۱۲۶.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵	۱۱۹.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵	۷۵.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵
۳) ضعف اطلاع رسانی های کافی در خصوص معرفی جاذبه ها و امکانات گردشگری	۱۳۹.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶	۱۴۰.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶	۹۷.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶
۴) فقدان برنامه ریزی صحیح در استفاده از قابلیت ها و توانمندی های موجود	۱۳۶.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۶	۱۲۷.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵	۸۵.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵
۵) فقدان وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده	۱۳۵.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۶	۱۲۶.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵	۸۷.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵
۶) فقدان وجود برنامه ریزی اکوتوریسم و سرمایه گذاری های دولتی در این منطقه	۱۴۵.۰۰	۱.۰۰	۰.۰۶	۱۳۶.۰۰	۱.۰۰	۰.۰۶	۹۱.۰۰	۱.۰۰	۰.۰۶
۷) ضعف مدیریتی و فقدان ثبات مدیریتی در بین نهادهای اداری منطقه	۱۳۷.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶	۱۲۸.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۸۵.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵
۸) حساسیت محیط طبیعی در قبال پیامدهای هر گونه اقدامات عمرانی	۱۳۸.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶	۱۲۲.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۸۷.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵
۹) تخریب باغ های روستاهای منطقه و از بین رفتن مراتع و پوشش گیاهی	۱۳۶.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶	۱۲۸.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۹۷.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶
۱۰) روند رو به رشد مهاجرت از منطقه در سنین کار	۱۱۲.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۱۱۰.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۸۲.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵
۱۱) آلودگی منابع آب منطقه	۱۲۷.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۱۰۳.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۴	۷۲.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۴
۱۲) وجود تفکرات افراطی مذهبی در بین برخی از افراد منطقه	۸۲.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۳	۱۲۶.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶	۷۶.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵
۱۳) حصار کشی غیر قانونی مراتع منطقه توسط مردم ساکن در منطقه	۱۰۰.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۴	۱۰۷.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۸۴.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵
۱۴) وجود نزاع های قبیله ای و عشایری در منطقه	۹۶.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۴	۱۰۵.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۴	۵۸.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۴
۱۵) ضعف شبکه ارتباطی درون منطقه و خاکی بودن بعضی از مسیرها	۱۲۶.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۱۲۴.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۹۳.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۶
۱۶) نامناسب بودن زیرساختهای گردشگری منطقه (جاده ها، خدمات بهداشتی و...)	۱۱۹.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵	۱۲۷.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵	۱۰۰.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۶
۱۷) غلبه سفرهای روزانه در منطقه	۱۰۹.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۱۰۶.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۵	۷۲.۰۰	۲.۰۰	۰.۰۴
۱۸) چرای بی رویه و تخریب مراتع و عرصه های طبیعی توسط کوچ نشینان	۱۳۲.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۶	۱۲۸.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۵	۹۸.۰۰	۳.۰۰	۰.۰۶
۱۹) ضعف سرمایه گذاری در توسعه خدمات و زیر ساخت های گردشگری (دولت، نهادهای محلی، مردم)	۱۳۶.۰۰	۴.۰۰	۰.۰۶	۱۳۰.۰۰	۴.۰۰	۰.۰۶	۸۹.۰۰	۴.۰۰	۰.۰۶
جمع	۲۳۳	۴۴.۰۰	۱.۰۰	۲۳۳۸.۰۰	۴۴.۰۰	۱.۰۰	۱۶۱۲.۰۰	۲۳۳	۴۴.۰۰

عوامل بیرونی

این جزء شامل شناسایی و تجزیه و تحلیل از عوامل کلیدی در محیط خارج ناحیه است که تاثیر بالقوه بر مدیریت و برنامه ریزی گردشگری در ناحیه دارد، مانند: تغییراتی که در وضعیت اقتصاد، وضعیت سیاست گذاری کلان، جمعیت شناسی، عوامل سیاسی، رقبا و بازار سرمایه صورت می گیرد و باید

تاثیر آنها بر روند برنامه ها و خط مشی های برنامه ریزی گردشگری مشخص شود و در نهایت، تهدیدها و فرصت های پیش روی صنعت گردشگری و ناحیه ی مورد مطالعه شناسایی شود. با توجه به مطالب بیان شده و بررسی های انجام شده از عوامل کلیدی محیط خارجی منطقه ی مورد مطالعه، تعداد ۵ تهدید، ۸ فرصت خارجی مورد شناسایی و تحلیل قرار گرفت.

جدول (۴). تهدیدات توسعه اکوتوریسم در منطقه

دیدگاه گردشگران		دیدگاه کارشناسان				دیدگاه خانوارهای روستایی				تهدیدات		
ضریب نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	ضریب نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	ضریب نهایی	رتبه		ضریب ثانویه	ضریب اولیه
۰.۵۲	۳.۰۰	۰.۱۷	۸۰.۰۰	۰.۵۶	۳.۰۰	۰.۱۹	۱۰۴.۰۰	۰.۶۲	۳.۰۰	۰.۲۱	۱۱۸.۰۰	۱) تضعیف فرهنگ محلی و از بین رفتن پاره ای آداب و رسوم با ورود گردشگران
۰.۵۱	۲.۰۰	۰.۲۶	۱۱۷.۰۰	۰.۴۰	۲.۰۰	۰.۲۰	۱۱۲.۰۰	۰.۳۴	۲.۰۰	۰.۱۷	۹۸.۰۰	۲) افزایش تخلفات اجتماعی و بزهکاری با ورود گردشگران به نواحی گردشگری
۰.۵۹	۳.۰۰	۰.۲۰	۹۰.۰۰	۰.۶۱	۳.۰۰	۰.۲۰	۱۱۳.۰۰	۰.۶۴	۳.۰۰	۰.۲۱	۱۲۲.۰۰	۳) افزایش مشکلات زیست محیطی به واسطه فعالیت های اکوتوریسم
۰.۶۱	۳.۰۰	۰.۲۰	۹۳.۰۰	۰.۶۲	۳.۰۰	۰.۲۱	۱۱۶.۰۰	۰.۶۳	۳.۰۰	۰.۲۱	۱۲۰.۰۰	۴) افزایش قیمت زمین و بورس بازی آن در منطقه به دلیل گسترش فعالیت های گردشگری
۰.۳۴	۲.۰۰	۰.۱۷	۷۸.۰۰	۰.۴۰	۲.۰۰	۰.۲۰	۱۱۲.۰۰	۰.۳۹	۲.۰۰	۰.۲۰	۱۱۱.۰۰	۵) فصلی بودن ورود گردشگران به منطقه
۲.۵۷	۱۳.۰۰	۱.۰۰	۴۵۸.۰۰	۲.۶۰	۱۳.۰۰	۱.۰۰	۵۵۷.۰۰	۲.۶۳		۱.۰۰	۵۶۹.۰۰	جمع

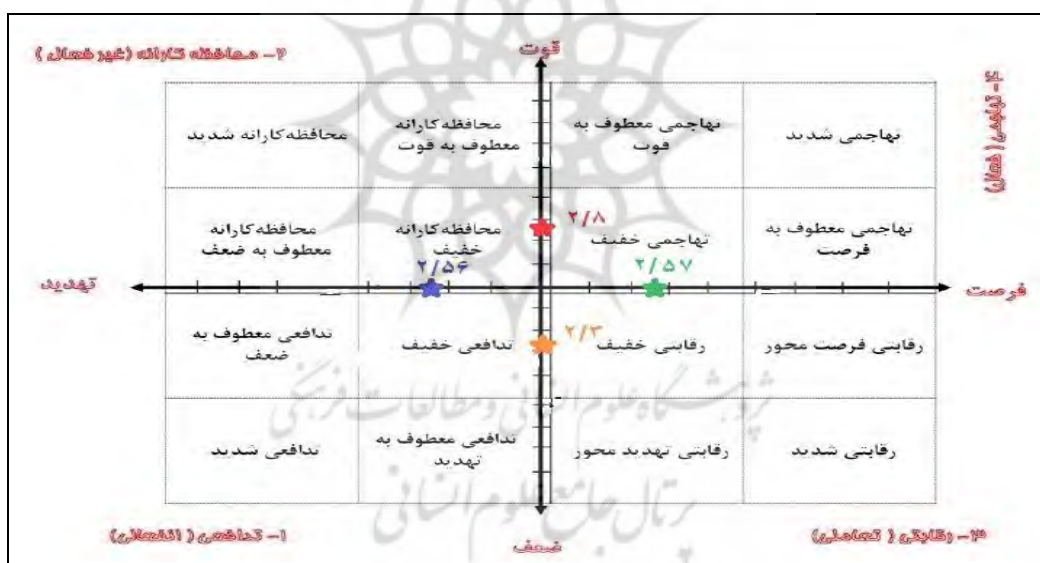
جدول (۵). فرصت های توسعه اکوتوریسم در منطقه

دیدگاه گردشگران		دیدگاه کارشناسان				دیدگاه خانوارهای روستایی				فرصتها		
ضریب نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	ضریب نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	ضریب نهایی	رتبه		ضریب ثانویه	ضریب اولیه
۰.۲۴	۲	۰.۱۲	۸۰.۰۰	۰.۲۵	۲	۰.۱۲	۱۳۰.۰۰	۰.۲۵	۲	۰.۱۲	۱۳۲.۰۰	۱) افزایش انگیزه گردشگران برای سفر مجدد به منطقه
۰.۲۸	۲	۰.۱۴	۹۴.۰۰	۰.۲۵	۲	۰.۱۳	۱۳۱.۰۰	۰.۲۵	۲	۰.۱۳	۱۳۴.۰۰	۲) افزایش توجه دولت به برنامه ریزی و سرمایه گذاری در بخش گردشگری
۰.۲۳	۳	۰.۰۸	۵۲.۰۰	۰.۲۳	۳	۰.۱۱	۱۱۶.۰۰	۰.۴۰	۳	۰.۱۳	۱۴۲.۰۰	۳) نزدیکی منطقه به مسیرهای گردشگری اصلی ملی
۰.۲۶	۲	۰.۱۳	۸۹.۰۰	۰.۲۶	۲	۰.۱۳	۱۳۷.۰۰	۰.۲۵	۲	۰.۱۲	۱۳۲.۰۰	۴) افزایش توجه مسئولان محلی به جذب گردشگر به منطقه
۰.۴۱	۳	۰.۱۴	۹۳.۰۰	۰.۳۷	۳	۰.۱۲	۱۳۰.۰۰	۰.۳۸	۳	۰.۱۳	۱۳۴.۰۰	۵) افزایش تمایل مردم به حضور در طبیعت های بکر
۰.۵۸	۴	۰.۱۴	۹۷.۰۰	۰.۵۴	۴	۰.۱۳	۱۴۰.۰۰	۰.۵۲	۴	۰.۱۳	۱۴۰.۰۰	۶) رواج فرهنگ استفاده از محصولات ارگانیک و طبیعی در جامعه
۰.۲۵	۲	۰.۱۳	۸۵.۰۰	۰.۲۵	۲	۰.۱۳	۱۳۲.۰۰	۰.۲۴	۲	۰.۱۲	۱۳۱.۰۰	۷) تلاش نهادهای مردمی و محلی جهت حفاظت از طبیعت و اکوتوریسم
۰.۳۷	۳	۰.۱۲	۸۴.۰۰	۰.۳۶	۳	۰.۱۲	۱۲۶.۰۰	۰.۳۶	۳	۰.۱۲	۱۲۷.۰۰	۸) وجود پیوند های قومی و طایفه ای در دو سوی مرز با کردستان عراق
۲.۶۳	۲۱	۱.۰۰	۶۷۴.۰۰	۲.۶۳	۲۱	۱.۰۰	۱۰۴۲.۰۰	۲.۶۴	۲۱	۱.۰۰	۱۰۷۲.۰۰	جمع

راهبردهای توسعه گردشگری با توجه به نظر جامعه آماری در قالب سه گروه (گردشگران، خانوار روستایی، مسئولان)

نتایج محاسبات مدل در بعد خانوار روستایی به این صورت بوده است که در شاخص نقاط قوت مقدار برآورد شده ۲.۷، در بعد نقاط ضعف این مقدار ۲.۳ در بعد تهدیدات ۲.۶۳۲ و در بعد فرصت ها این مقدار ۲.۶۳۷ محاسبه شده است. از مجموع نتایج فوق راهبرد توسعه گردشگری در بعد خانوار های روستایی رویکرد تهاجمی خفیف دارد. در بعد کارشناسان، در شاخص نقاط قوت مقدار برآورد شده ۲.۹، در بعد نقاط ضعف این مقدار ۲.۳ در بعد تهدیدات ۲.۶ و در بعد فرصت ها این مقدار ۲.۵ محاسبه شده است. لذا در مجموع نتایج فوق راهبرد توسعه گردشگری در بعد

کارشناسان رویکرد تهاجمی خفیف دارد. و بالاخره در بعد گردشگران نیز در شاخص نقاط قوت مقدار برآورد شده ۲.۸، در بعد نقاط ضعف این مقدار ۲.۳۲ در بعد تهدیدات ۲.۵ و در بعد فرصت ها این مقدار ۲.۶ محاسبه شده است. در این بخش نیز از مجموع نتایج فوق راهبرد توسعه گردشگری در بعد کارشناسان رویکرد تهاجمی خفیف دارد. با توجه به نتایج فوق مقادیر بخش های چهار گانه نقاط قوت، نقاط ضعف، تهدید و فرصت با یک دیگر تجمیع گشته و نتیجه نهایی این بخش به این صورت تنظیم می گردد که، در شاخص نقاط قوت مقدار شاخص به ۲.۸، در بخش نقاط ضعف به ۲.۳، در بخش فرصت ها به ۲.۵۷ و در نهایت در بخش تهدیدات نیز به ۲.۵۶ تعدیل می یابد.

شکل ۲. شکل نهایی مدل سوات

سوات که شامل راهبرد های توسعه گردشگری در هر چهار بخش St، So، Wt و Wo در قالب یک جدول ارائه می شود. با توجه به مطالب ارائه شده در زمینه نحوه نگارش و بیان راهبرد ها، راهبرد های توسعه گردشگری در قالب جدول زیر ارائه می گردد:

با توجه با خروجی مدل های فوق، در هر سه سطح کارشناسان، گردشگران و خانوار های روستایی دقت در نتایج مدل این مساله را یاد آور می شود که قرابت معنا داری در هر سه مدل وجود دارد همچنین با توجه به این مطلب که در هر سه سطح مذکور راهبرد نهایی مدل به صورت تهاجمی خفیف آمده است به منظور جلوگیری از اطاله مطالب جدول نهایی

جدول (۶). راهبردهای توسعه اکوتوریسم در محدوده مطالعاتی بر اساس عوامل درونی و بیرونی

نقاط قوت (S)	نقاط ضعف (W)	
So1 افزایش اطلاع رسانی و تبلیغات برای معرفی جاذبه ها و امکانات منطقه به منظور جذب بیشتر گردشگران So2 ایجاد بستر های مناسب به منظور جذب سرمایه گذاری های بخش های دولتی و غیر دولتی در زمینه احداث و گسترش زیر ساخت های گردشگری So3 گسترش و تجهیز زیر ساخت های اقامتی و تفریحی به منظور جذب گردشگری فرا مرزی با توجه اشتراکات فرهنگی، قومی و مذهبی So4 برگزاری برنامه ها و فستیوال های فرهنگی و ورزشی با توجه به علقه های فرهنگی - مذهبی موجود در داخل و خارج از کشور So5 تشویق و تسهیل سرمایه گذاری در توسعه امکانات و خدمات گردشگری در منطقه با ارائه مشوق های لازم به سرمایه گذاران	Wo1 تلاش برای گسترش حجم تبلیغات رسانه ای و تلاش برای خروج منطقه از انزوای معرفی و آگاهی بخشی به مردم Wo2 تلاش برای جبران کمبودهای ناشی از نیروی انسانی ماهر و متخصص در زمینه گردشگری از طریق آموزش های مربوطه به نیرو های بومی منطقه Wo3 تدوین سند جامع گردشگری به منظور پر کردن خلاء برنامه ریزی در این بخش و جبران ضعف های این بخش در قالب طرح آمایش فرهنگی - گردشگری منطقه Wo4 جلوگیری از تخریب باغات و فضای بکر و محیط دست نخورده از طریق تعریف ساز و کار قانونی و ترویج فرهنگ حمایت و حفاظت از محیط زیست در قالب شعار های چون هر فرد یک محیط بان و...	فرصت ها (O)
St1 تدوین ساز و کار مناسب جهت جلوگیری از تنش های فرهنگ بومی با توجه به درگیری های فرهنگی داخل و خارج از سرزمین St2 تلاش برای جلوگیری از بروز تخلفات اجتماعی و امنیتی با توجه به ورود گردشگران و بالا رفتن حجم و تراکم جمعیت و سرمایه های خصوصی و دولتی به منطقه St3 انای فرهنگ محیط مداری جهت جلوگیری از آسیب های زیست محیطی با توجه به محیط زیست بکر و نیز تدوین لوایح و قوانین مورد نیاز این بخش St4 جلوگیری از محدود شدن گردشگری و فعالیت های مربوط به آن به یک فصل خاص (بهار و تابستان) با توجه به پتانسیل های منطقه و پذیرایی از گردشگران حتی در فصول سرد سال به منظور ترویج گردشگری زمستانی و ورزش های خاص این فصل	Wt1 رفع مشکلات ناشی از کمبود اعتبارات و سرمایه گذاری در زمینه گردشگری متناسب با هر فصل جهت خروج منطقه به لحاظ گردشگری فصلی Wt2 سازماندهی مردم جهت جلوگیری از آسیب های محیطی و فرهنگی و اجتماعی Wt3 تلاش برای افزایش تفاهات همکاری در حوزه گردشگری در محدوده فرامرزی و استفاده از تجارب کشور های موفق همسایه در این بخش	تهدیدات (T)

راهکارهای اجرایی توسعه اکوتوریسم در منطقه

و گردشگری، فرمانداری، شهرداری و دهیاری ها به صورت مشترک و هماهنگ می تواند نقش موثری در ارتقاء کیفی تبلیغات و اطلاع رسانی از مناطق اکوتوریستی دهستان شیوه سر داشته باشد.

۴- تشویق سرمایه داران محلی با ایجاد یک شرکت سرمایه گذاری خصوصی در زمینه بهره برداری از مناطق اکوتوریستی موجب بهبود مدیریت اجرایی و به نتیجه رسیدن هر چه سریع تر پروژه های گردشگری در سطح دهستان شیوه سر خواهد شد.

۵- دخالت دادن مردم محلی در امور اجرایی و طرح های گردشگری نقش مهمی در موفقیت اهداف اکوتوریستی و حفظ محیط زیست خواهد داشت و چون رفاهشان به کیفیت این منابع و محیط زیست بستگی دارد، از هر گونه تلاش به منظور حفظ آن دریغ نخواهند کرد.

۱- فراهم نمودن امنیت در منطقه، اولین گام برای تحقق اهداف اکوتوریستی است و در غیر این صورت تمام فعالیت ها در این زمینه بی ثمر رها خواهد شد. با توجه به وسعت دهستان شیوه سر لازم است پایگاه های بسیج محلی فعال شده و با تشکیل گروه های گشت و بازرسی سطح نظارت در این مناطق را افزایش دهند و با مزاحمین امنیت و آسایش گردشگران برخورد شدید و قانونی شود.

۲- برگزاری اردوهای گردشگری با همکاری هیئت های کوهنوردی و فدراسیون های ورزشی مانند کوه پیمایی، صخره نوردی، به مناسبت های مختلف موجب ترویج فرهنگ طبیعت گردی در بین اقشار مختلف مردم خواهد شد.

۳- تهیه بروشورها، چاپ نشریات و ایجاد یک سایت اینترنتی با کمک اداره میراث فرهنگی

۶- تبدیل کاربری خانه های سنگی بیلاقی عشایر منطقه به مراکز اقامتی- سیاحتی موجب تقویت حس ارتباط با گذشته های این سرزمین شده و انگیزه گردشگران را برای بازدید از مناطق اکوتوریستی افزایش می دهد و از سوی دیگر باعث توجه عمومی به فرهنگ و سنت مردم منطقه خواهد شد.

۷- برگذاری فستیوال های فصلی جهت فروش لبنیات و محصولات اورگانیک و صنایع دستی منطقه.

۸- از میان برداشتن حصارکشی های غیر قانونی درمراعات و مناطق اکوتوریستی جهت تردد و عبور و مرور آسان گردشگران.

۹- تهیه و تصویب طرح جامع گردشگری منطقه و ساماندهی و هدایت گردشگری در چارچوب طرح مصوب.

۱۰- انجام تبلیغات مورد نیاز از طریق رسانه های گروهی، رادیو، تلویزیون، روزنامه ها.

۱۱- ایجاد واحد های اطلاع رسانی گردشگری در سطح منطقه و انتشار و توزیع اقلام اطلاعاتی نظیر نقشه های راهنما، بروشورها، معرفی مراکز تفریحی و نحوه دسترسی به آنها، نحوه ارائه خدمات مورد نیاز گردشگران.

۱۲- ایجاد نمایشگاه های گردشگری برای معرفی هر چه بیشتر و بهتر منطقه و جاذبه ها و توانمندیهای آن.

۱۳- توجه بیشتر به مسائل ایمنی و امنیتی در گردشگری منطقه.

۱۴- بهبود خدمات جاده ای و راهنمایی و رانندگی در محورهای ارتباطی منطقه

۱۵- توسعه زیر ساخت های ارتباطی و برطرف کردن نارسائی های موجود شبکه های حمل و نقل روستاها.

۵. نتیجه گیری

نتایج تحلیل SWOT از دیدگاه سه گروه مردم محلی، گردشگران و مسئولان حاکی از تشابه نظرات سه گروه در زمینه نقاط قوت و ضعف، فرصت ها و

تهدیدهای پیش روی اکوتوریسم منطقه دهستان شیوه سر هستند. تحلیل SWOT در خصوص اکوتوریسم منطقه استفاده از راهبرد تهاجمی خفیف (SO) در اولویت قرار دارد. پس از تشکیل ماتریس QSPM، با استفاده از امتیازهای نهایی اولویت راهبردها مشخص شد و تعداد 16 راهبرد به عنوان جذاب ترین راهبردها ارائه شدند. با توجه به مطالب گفته شده در مجموع می توان گفت که اگر اکوتوریسم منطقه دهستان شیوه سر به پایداری برسد و نقش مثبتی در زندگی مردم منطقه ایفا کند، نیازمند برنامه ریزی واقع بینانه، تبلیغات موثر، توسعه مشارکت محلی، تعیین و توسعه راهکارهای مشخص و سرمایه گذاری بخش های دولتی و خصوصی در منطقه می باشد.

نتایج پژوهش نشان می دهد که، منطقه دهستان شیوه سر دارای پتانسیل ها و توانمندی های بالا در زمینه ی جاذبه های گردشگری برای توسعه طبیعت گردی و اکوتوریسم می باشد. وجود طبیعت بکر و منحصر به فرد و روستاهای بکر با گویش، پوشش و آیین های محلی و محیط آرام و بی سر و صدا به عنوان مهم ترین مزیت های این منطقه جهت توسعه اکوتوریسم به حساب می آیند. از طرف دیگر وضعیت کنونی گردشگری منطقه دهستان شیوه سر با قابلیت ها و استعداد های بالقوه آن تناسبی ندارد. در بین نقاط ضعف، ضعف سرمایه گذاری در توسعه خدمات و زیر ساخت های گردشگری (دولت، نهاد های محلی و مردم) در اولویت بوده که در این زمینه با مشارکت مردم محلی و بخشهای دولتی و خصوصی، باید این موارد به عنوان موانع توسعه اکوتوریسم بر طرف شود. علاوه بر این وجود فضاهای تفریحی و اکوتوریستی و فرهنگی و اجتماعی در حوزه منطقه و افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت به این مناطق بکر، می توان حداکثر استفاده از این موارد را درجهت توسعه اکوتوریسم منطقه به عمل آورد. و با توجه به مطالعات پیشین و ارائه چندین نکته در خصوص سرمایه گذاری سازمانهای غیر دولتی و حفظ اکوسیستم های طبیعی و تثبیت فرهنگ و آداب و رسوم روستایی میتوان

فراهم خواهد شد.

گفت با پیاده کردن مدیریت مبتنی بر برنامه ریزی توسعه اکوتوریسم زمینه ی حفظ بهتر این مناطق

۶. منابع و ماخذ

- رضایی، محمد رضا و رفیعی، قاسم، (۱۳۸۷)، نگرش بر پتانسیلهای اکوتوریستی خلیج فارس و اثرات توسعه منطقه ای آن، مجموعه مقالات همایش ملی جایگاه خلیج فارس در تحولات استراتژیک جهان، ص: ۸۱۳.
- شریفی مرتضی (۱۳۸۴)، ایجاد مدل طیف قابلیت اکولوژیکی بهره برداری انسان از پارکها و مناطق حفاظت شده، رساله دکتری جنگلداری، دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تهران، ص: ۲۳۱.
- غضنفر پور و همکاران (۱۳۹۲)، بررسی قابلیت ها و تنگناهای توسعه گردشگری «مطالعه موردی: دهستان خیر- شهرستان بافت»، فصلنامه جغرافیایی چشم انداز زاگرس، دوره ۵، شماره ۱۸، از صفحه ۱۲۵-۱۴۲.
- کاظمی، مهدی (۱۳۸۷)، تحلیل ادراک شهروندان زاهدانی در توسعه گردشگری چابهار، مجله جغرافیا و توسعه، سال ششم، شماره ۱۲، پاییز و زمستان.
- محمدی ده چشمه (۱۳۸۷)، امکان سنجی توانمندی های اکوتوریسم استان چهار محال و بختیاری به روش SWOT، مجله محیط شناسی، شماره ۴۷، صص: ۱-۱۰.
- مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵.
- مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰.
- میرسنجری، مهرداد (۱۳۸۵)، اهمیت GIS (سیستم اطلاعات جغرافیایی) در اکوتوریسم (گردشگری طبیعت)، فصلنامه علمی خبری هند و ایران، شماره ۱۷ و ۱۸.
- نظریان و همکاران (۱۳۸۵)، امکان سنجی توسعه اکوتوریسم در شهرستان اردبیل، نشریه جغرافیا و برنامه ریزی، مقاله ۹، دوره ۱۶، شماره ۴، صص: ۱۷۵-۱۹۹.
- اردکانی طاهره، افشین دانه کار و ملیحه عرفانی، (۱۳۸۶)، اکوتوریسم پایدار راهی به سوی اشتغال، چکیده مقالات همایش جوانان، اشتغال و منابع طبیعی، دانشکده منابع طبیعی دانشگاه تهران، ص ۶۸.
- ارمغان، سیمین، (۱۳۸۶)، توریسم و نقش آن در جغرافیا، اسلام شهر، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی اسلام شهر.
- اکبری، سعید، بمانیان، محمدرضا (۱۳۷۸)، اکوتوریسم روستایی و نقش آن در توسعه پایدار روستایی کندوان، فصلنامه روستا و توسعه سال ۱۱ شماره یک.
- ای فنل، دیوید، (۱۳۸۵)، مقدمه ای بر طبیعت گردی، ترجمه جعفر اولادی قادیکلایی: انتشارات دانشگاه مازندران.
- پاپلی یزدی، محمدحسین، سقایی، مهدی (۱۳۸۸)، گردشگری (ماهیت و مفاهیم)، (چاپ سوم)، تهران، انتشارات منشی، تهران.
- حاجی پروانه، لیلا، (۱۳۸۷)، « اکوتوریسم در ایران»، مجله شکار و دوستداران طبیعت، تهران، شماره ۱۰۴.
- داس ویل، راجر (۱۳۸۴)، مدیریت جهانگردی، ترجمه محمد اعرابی و داود ایزدی، نشر دفتر پژوهش های فرهنگی تهران.
- راستی، افتخار، (۱۳۸۳)، «بررسی اقلیم چهارمحال و بختیاری به منظور توسعه گردشگری»، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان.
- رحمانی و همکاران (۱۳۸۹)، امکان سنجی توسعه اکوتوریسم در مناطق روستایی با استفاده از مدل SWOT، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، شماره ۳، سال اول، صص: ۱۳ تا ۲۵.

Inskeep,E.(1991), Tourism planning: an inpporach,508papege.15-25.

Mikcy mama,(2008), Establisheda feasibility study for the development of ecotourism and rural culture Makvkxy cave Makrma(shile), Jornal of ecology.,47:10-1.

Bauld,S.,(2005), Ecotorism Feasibility study of Boeung preklopour Important Bird Arae Takeprovince, for dochina Cambodia program office.

Sugiyarto, Cuntur & orther, (2003), Tourism and globalization Economic Tmpact in IndonesiocT, Tourism Management , 17(7).

نوربخش، سیده فاطمه (۱۳۸۹)، امکان سنجی توسعه اکوتوریسم در منطقه مرنجاب با تاکید بر اشکال ژئومورفولوژی، مجله مطالعات جغرافیایی مناطق خشک، شماره ۷، صص: ۲۵-۴۲.

نوروزی، محمد باقر (۱۳۸۸)، امکان سنجی جاذبه های دره توتیا از توابع شهرستان ملایر با هدف تبدیل آن به یک سایت اکوتوریسم، فصلنامه آمایش محیط، دوره ۳، شماره ۹، صص: ۱۵۵-۱۷۹.

Abhesheik behl,(2009), Kenyacase study of the feasibility of ecotourism in protected areas, Tourism Mamagement 28.pp.1168-1179.

Burton,rosemany,rural geography,longman,(2000),edinbury, Annalsof Tourism Research,26 (3), 705.

Cuy Delaunay,Equatere,(2003), Feasibility study for ecotourism development in the Murghabarea,(Mania nable Tajikstan).

